

Zsidók hátrányos megkülönböztetéssel és gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos tapasztalatai az Európai Unió tagállamaiban

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 1. cikke kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen. Tiszteletben kell tartani, és védelmezni kell. A 10. cikk biztosítja a gondolat szabadságot, a lelkiismereti szabadságot és a vallásszabadságot, és a 21. cikk biztosítja a megkülönböztetésmentességhez való jogot, beleértve a valláson és meggyőződésen alapuló megkülönböztetést. A 47. cikk biztosítja a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot.

Háttér

A zsidókat továbbra is az egész Európai Unióban (EU) érik támadások, hátrányos megkülönböztetés, zaklatás, sőt, akár fizikai erőszak is, amelyek az EU és tagállamai összehangolt erőfeszítései ellenére sem szűnnek meg. Annak ellenére, hogy sok fontos jog törvényileg biztosított, a széles körben elterjedt és régóta fennálló előítéletek miatt a valóságban a zsidók továbbra is csak nehezen tudnak élni e jogaikkal.

Az FRA nyolc európai uniós tagállamban a zsidóknak a hátrányos megkülönböztetés és a gyűlölet-bűncselekmények terén szerzett tapasztalatairól végzett online felmérése az interneten megjelenő antiszemita bűncselekményekről és áldozattá válástól való félelmet, különösen a foglalkoztatásban és az oktatásban aggasztó méreteket öltő antiszemita megkülönböztetést, valamint a holokauszt tagadása és banalizálása, valamint a gyűlölet-bűncselekmények miatti aggodalmat tárt fel. A felmérés olyan kapcsolódó problémákra is kitér, mint például az, hogy az áldozatok nem jelentik az antiszemita bűncselekményeket.

Adatgyűjtés és lefedettség

A 28 uniós tagállamból tizenhárom gyűjt adminisztratív adatokat az antiszemita bűncselekményekről, de ezek az adatok jellemzően nem összehasonlíthatóak. Az összegyűjtött adatok korlátozottsága miatt a döntéshozók nehezen tudják hatékonyan megakadályozni ezeket a bűncselekményeket és megvédeni a potenciális áldozatokat; ahhoz, hogy ezt megtehessek, részletesebb információkra van szükség az antiszemita bűncselekmények mértékéről és természetéről. Az FRA felmérése, amely elsőként gyűjt összehasonlítható adatokat a zsidók antiszemitizmussal, gyűlölet-bűncselekményekkel és hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban több európai uniós tagállamban szerzett tapasztalatairól és észrevételeiről, hozzá fog járulni a helyzet javulásához.

A bemutatott kutatási eredmények Belgiumban, Franciaországban, Németországban, Magyarországon, Olaszországban, Lettországon, Svédországban és az Egyesült Királyságban felvett adatokból származnak, mivel a becslések szerint a zsidó lakosság körülbelül 90%-a az említett országok területén él. Az online felmérést 2012 szeptemberében és októberében végezték 5 900, saját bevallása szerint zsidó személy részvételével. Az online felmérésben a felmérésben résztvevő országok valamelyikében élő minden, saját bevallása szerint zsidó személy részt vehetett; a felmérés

Jogi háttér

A foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv (2000/78/EK) és a faji egyenlőségről szóló irányelv (2000/43/EK) az EU két kulcsfontosságú jogi eszköze a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemben. Mindkettő védelmet nyújt a zsidó emberek elleni hátrányos megkülönböztetés ellen – mind a valláson és meggyőződésen alapuló megkülönböztetés (foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv), mind a zsidók mint etnikai csoport elleni megkülönböztetés (faji egyenlőségről szóló irányelv) ellen.

Az Európai Bizottság felkérésére az FRA kiadta az Vélemény az egyenlőség helyzetéről az Európai Unióban 10 évvel az egyenlőségi irányelvek végrehajtásának bevezetése után (*Opinion on the situation of equality in the European Union 10 years on from initial implementation of the equality directives*) című dokumentumát. Az FRA véleménye az egyenlőség szintjét vizsgálja az Ügynökség jogi és társadalomtudományi kutatásának fényében. A vélemény itt érhető el: <http://fra.europa.eu/en/opinion/2013/fra-opinion-situation-equality-european-union-10-years-initial-implementation-equality>.

ugyanakkor nem nyújt olyan véletlenszerű valószínűségi mintát, amely megfelelné a reprezentativitás statisztikai kritériumának.

Fontosabb megállapítások és kutatási eredményeken alapuló ajánlások

Az FRA felmérésének eredményei várhatóan segíteni fognak a döntéshozóknak és egyéb érdekelteknek a zsidók elleni hátrányos megkülönböztetés és gyűlölet-bűncselekmények kezelésében az EU-ban. Ennek fényében az FRA több lépést javasol, amelyek az uniós és nemzeti döntéshozóknak segítenek a zsidók alapvető jogainak megóvását célzó intézkedések kidolgozásában és bevezetésében.

Az antiszemitizmus elleni küzdelem

A válaszadók kétharmada (66%) szerint az antiszemitizmus problémát jelent a felmérésben szereplő uniós tagállamokban. A válaszadók háromnegyedének (76%) meglátása szerint az elmúlt öt évben az antiszemitizmus súlyosbodott a lakóhelye szerinti országban.

„Az antiszemitizmus elleni küzdelem sajnos egyre reménytelenebb.”
(nő, 60–69 éves, Magyarország)

„Most jobban aggódom az antiszemitizmus miatt, mint 30 évvel ezelőtt. Ahelyett, hogy eltűnt volna a társadalmilag elfogadott viselkedések közül, egyre erősebbé kezd válni.” (nő, 55–59 éves, Egyesült Királyság)

„Néha megdöbbsent, hogy harmadik generációs svéd gyermekeim nem érzik biztonságban magukat.” (férfi, 50-54 éves, Svédország)

Összességében a válaszadók 75%-a tekinti problémának az interneten megjelenő antiszemitizmust a lakóhely szerinti országban. A válaszadók közel háromnegyede (73%) állítja, hogy az interneten megjelenő antiszemitizmus jelensége tovább terjedt az elmúlt öt évben.

„Manapság nagy veszélyt jelent az antiszemitizmus Franciaországban. [...] Az internetes vitafórumok, a YouTube-on megjelenő kommentek tele vannak antiszemita és anticionista üzenetekkel.” (férfi, 45-49 éves, Franciaország)

Az interneten megjelenő antiszemita megjegyzések a válaszadók számára szinte mindegyik résztvevő uniós tagállamban kiemelten aggasztó témakörnek számítanak. Az eredmények további olyan kérdéseket vetnek fel, hogy az internet világában hogyan lehet hatékonyan védekezni az alapvető jogokat, miközben ugyanakkor a véleménynyilvánítás szabadsága nem sérül. Vélhetően az interneten megjelenő antiszemita megjegyzések az egyik olyan ok, ami miatt a zsidók tartanak attól, hogy gyűlölet-bűncselekmények áldozataivá válhatnak.

A felmérést megelőző 12 hónapban az összes válaszadó 26%-a tapasztalt szóbeli bántalmazást vagy zaklatást zsidó származása miatt – 4 %-uk tapasztalt fizikai erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést.

Azoknak a válaszadóknak, akik bármilyen antiszemita indíttatású fizikai erőszakot vagy ezzel való fenyegetést tapasztaltak, több kérdést tettek fel a felmérést megelőző öt évben történt legsúlyosabb, illetve az őket legsúlyosabban érintő esettel kapcsolatban. Az elmúlt öt évben fizikai támadást vagy fenyegetést átélt válaszadók egyharmada azt mondta, hogy a legsúlyosabb antiszemita cselekmény fizikai erőszakkal való fenyegetést és tényleges fizikai erőszakot egyaránt magában foglalt. 10%-uk esetében a legsúlyosabb esemény fizikai erőszakot jelentett, míg 49%-uk esetében csak fizikai erőszakkal való fenyegetést tényleges fizikai erőszak nélkül.

Az FRA véleménye

A hátrányos megkülönböztetés és a gyűlölet-bűncselekmények szisztematikus és koordinált kezelése érdekében az EU-nak és tagállamainak biztosítaniuk kell, hogy az antiszemitizmus leküzdését célzó intézkedéseket integrálják a releváns nemzeti stratégiákba és cselekvési tervekbe több releváns területen – többek között az emberi jogokkal, az egyenlőséggel, a bűnmegelőzéssel és az erőszakmegelőzéssel foglalkozó, valamint a helyi szinten megfogalmazott stratégiákba és cselekvési tervekbe.

Az EU tagállamainak lépéseket kell tenniük a gyűlöletből és antiszemita motivációból az interneten elkövetett bűncselekmények felderítését és elkövetők felelősségre vonását lehetővé tévő jogalap megerősítésére. Az intézkedések között szerepelnie kell az Európa Tanács számítógépes bűnözés elleni budapesti egyezménye kiegészítő jegyzőkönyve ratifikálásának, és a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni küzdelemről szóló kerethatározat 9. cikke végrehajtásának, amely a számítástechnikai bűnözés bizonyos eseteiben joghatóság megállapítására kötelezi az uniós tagállamokat. [...]

Az EU tagállamainak fontolóra kell venniük olyan különleges rendőri egységek létrehozását, amelyek az interneten elkövetett gyűlölet-bűncselekményeket figyelik és vizsgálják, és intézkedéseket kellene bevezetniük, amelyek arra ösztönzik a felhasználókat, hogy minden antiszemita tartalmat jelentsenek a rendőrségnek.

Az internet sok európai számára egyre fontosabb kommunikációs eszköz, ugyanakkor az ott biztosított anonimitás egyes felhasználókat arra ösztönözhet, hogy sértő vagy átgondolatlan megjegyzéseket tegyenek közzé. Az uniós tagállamoknak az EU támogatásával oktatási eszközöket és anyagokat kellene kidolgozniuk az interneten való kommunikáció helyes gyakorlatáról, és azokat be kellene építeniük az iskolai anyanyelvi órák tananyagába.

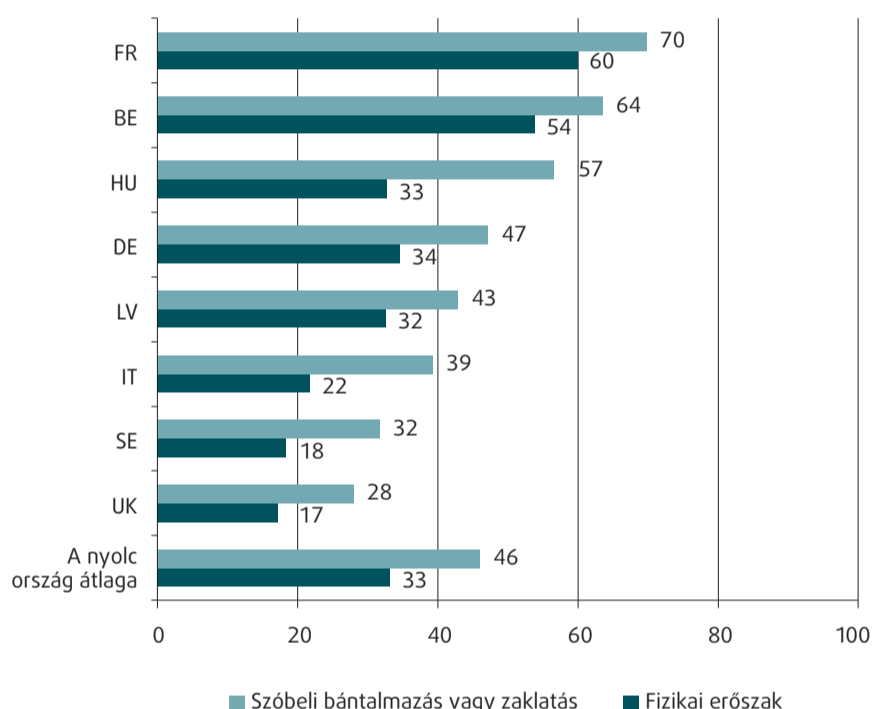
Félelem az áldozattá válástól

A válaszadók közel fele (46%) tart attól, hogy antiszemita szóbeli bántalmazás vagy zaklatás áldozata lehet a következő 12 hónapban, és egyharmaduk (33%) fél a fizikai erőszaktól ugyanezen időtartam alatt.

A bűncselekmények miatti félelem átfogó kutatása során leírták az áldozattá válástól való félelemnek az emberek életére gyakorolt negatív hatásait. Az áldozattá válástól való félelem miatt az érintettek korlátozhatják mozgásukat és tevékenységeiket, ami alááshatja jóllétüket.

A válaszadók közel egynegyede (23%) mondta, hogy legalább esetenként nem látogat el zsidó eseményekre vagy helyszínekre, mert zsidóként nem érezné biztonságban magát ott vagy útban odafelé. Az összes válaszadó több mint egynegyede (27%) legalább esetenként elkerül bizonyos helyeket lakóhelye környékén, mert zsidóként nem érezné biztonságban magát ott.

1. ábra: Félelem attól, hogy a következő 12 hónapban szóbeli bántalmazás vagy zaklatás, valamint fizikai erőszak áldozatává válhatnak zsidó származásuk miatt, uniós tagállamonként (%)

Megjegyzések: Szám=5,847.

Forrás: FRA, 2013

„Amíg a kipa viselését, az ünnepeket stb. titokban tartjuk, úgy tűnik, nincsenek problémák. Ugyanakkor amint a keresztényekhez és muzulmánokhoz hasonlóan vallásunkat mi is fel szeretnénk vállalni és nyíltan megélni azt, drámaian megváltozik a helyzet.”

(férfi, 60-69 éves, Németország)

„Az általában vett rasszizmus létezik; ez a probléma Belgiumban. Az antiszemitizmus ennek csak egy válfaja.” (nő, 60-69 éves, Belgium)

„Szerintem az antiszemitizmus Olaszországban lassan ugyan, de csökken.” (férfi, 70-79 éves, Olaszország)

Az FRA véleménye

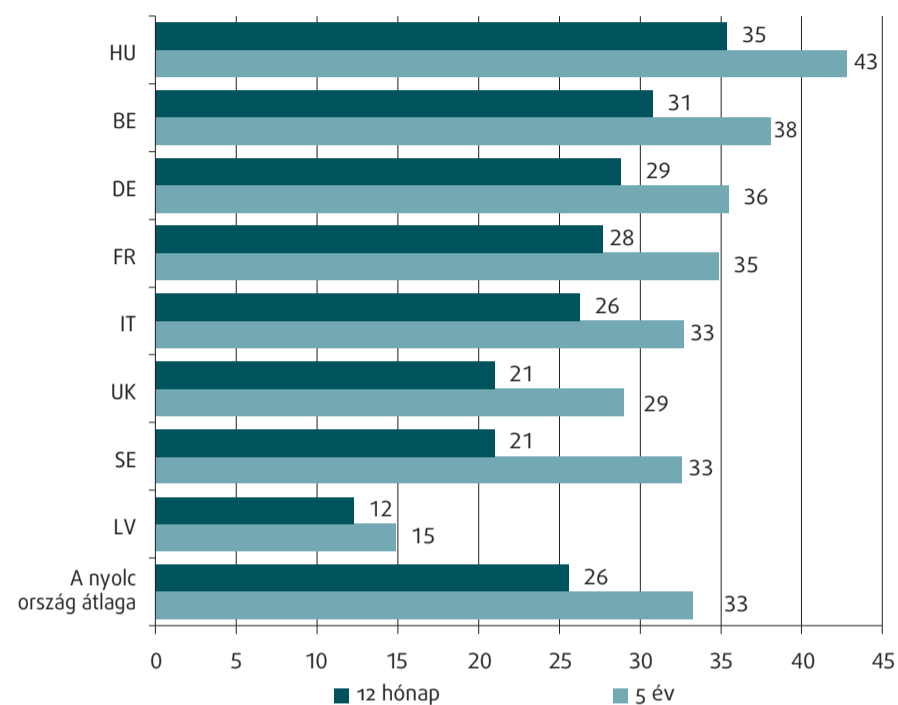
Az uniós tagállamoknak szisztematikus és hatékonyan kellene adatgyűjtést végezniük arról, hogyan élik meg a zsidók az alapvető jogok helyzetét mindennapi életükben.

Az FRA felméréshez történő adatgyűjtés alatt az összes vizsgált uniós tagállamban történtek antiszemita cselekmények. A magyarországi zsidó közösség több erőszakos esemény áldozata volt. A svédországi Malmöben egy támadássorozat végül egy zsidó közösségi háznál történt robbantásban tetőződött. 2012 márciusában a franciaországi Toulouse-ban található zsidó iskolánál történt tragikus merénylet rázta meg a közvéleményt.

Zaklatás

A válaszadók egyharmada (33%) tapasztalt valamilyen antiszemita zaklatást a felmérést megelőző öt évben, és egynegyedük (26%) tapasztalt ilyen zaklatást a felmérést megelőző 12 hónapban.

2. ábra: Antiszemita zaklatással kapcsolatos tapasztalatok az elmúlt 12 hónapban és az elmúlt öt évben, uniós tagállamonként (%)

Megjegyzés: Szám=5,847.

Forrás: FRA, 2013

A felmérésben felsorolt öt zaklatási forma közül a szemtől szembe tett sértő megjegyzések voltak a leggyakoribbak. A felmérést megelőző 12 hónapban a válaszadók közel ötöde (18%) tapasztalt legalább egyszer ilyen megjegyzéseket. A válaszadók kisebb része kapott rá nézve sértő megjegyzéseket az interneten (10%), és sértő vagy fenyegető e-maileket, sms-eket vagy leveleket (7%). Az interneten küldött sértő megjegyzések inkább a fiatalabb válaszadókat érintették – a 16–29 éves válaszadók 16%-a kapott ilyen megjegyzést az interneten a 60 éves vagy annál idősebb válaszadók 6%-ával szemben.

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az antiszemita motivációból elkövetett bűncselekmények indítékát a bűnüldöző hatóságok megfelelően dokumentálják, és hogy azt a teljes eljárás során – a kezdeti rendőri nyomozástól a bírósági ítéletig – figyelembe vegyék.

Hátrányos megkülönböztetés

A felmérés alanyai azt mondták, hogy a felmérést megelőző 12 hónapban antiszemita megkülönböztetéssel leginkább a munkahelyen (az adott időszakban munkahellyel rendelkező válaszadók 11%-a), illetve munkakeresés közben (a munkakereső válaszadók 10%-a), valamint az iskolában, illetve képzésen tapasztaltak (ezek a területen a válaszadók az őket személyesen és szülőként ért hátrányos megkülönböztetést is ide vehették – az iskolában tanuló vagy képzésen részt vevő válaszadók – illetve azok, akiknek gyermeke iskolában tanul vagy képzésben vesz részt – 8%-a érezte úgy, hogy hátrányos megkülönböztetés érte az ezen a területen dolgozók részéről).

Az antiszemita megkülönböztetés egyes válaszadók számára továbbra is gondot jelent. Megkülönböztető intézkedésnek minősül a szolgáltatásmegtagadás, illetve ha a zsidó emberek a munkahelyen nem gyakorolhatják vallásukat, például, ha nem teszik lehetővé, hogy egy zsidó személy megtartsa a fontos vallási ünnepeket vagy betartsa a sábbatot.

„Az egyetemem, ahol tanítottam a kollégák és diákok részéről tapasztalható nyílt antiszemitizmus miatt hagytam ott. Ezt a mai napig traumaként élem meg, és képtelen vagyok új munkát keresni.”

(férfi, 55–59 éves, Egyesült Királyság)

Az FRA véleménye

Az EU-nak nyomon kell követnie, hogy a nemzeti esélyegyenlőségi szervek és más testületek hatáskörük szerint és összhangban a faji egyenlőségről szóló irányelvvel (2000/43/EK) mennyire tájékoztatják hatékonyan a zsidókat a megkülönböztetéssel szembeni védelemről.

Az uniós tagállamoknak ösztönözniük kell a szakszervezeteket és a munkáltatói szövetségeket, hogy fogadjanak el sokszínűséget és megkülönböztetésmentességet támogató politikákat. Ezeknek a politikáknak olyan intézkedéseket kell tartalmazniuk, amelyek hozzájárulnak a zsidók munkahelyi igényeinek megfelelőbb kielégítéséhez – például, amennyiben lehetséges, rugalmas szabadságolással.

A holokauszt tagadása vagy jelentéktelen színben való feltüntetése

Az elmúlt 12 hónapban az összes válaszadó több mint fele (57%) hallotta vagy látta, hogy valaki azt állítja, a holokauszt csak kitaláció, vagy hogy eltúlozzák.

A rasszizmus és az idegengyűlölet egyes formái és megnyilvánulásai elleni, büntetőjogi eszközökkel történő küzdelemről szóló, 2008/913/IB tanácsi kerethatározat értelmében az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a faji, vallási vagy etnikai hovatartozás miatti gyűlöletre való felbujtás, valamint a holokauszt tagadása vagy jelentéktelen színben való feltüntetése büntetendő legyen. A kerethatározatban foglalt intézkedések ellenére sok válaszadó több tagállamban nem ismerte a holokauszt tagadása vagy jelentéktelen színben való feltüntetése, illetve a zsidók elleni erőszakra való uszítás vagy gyűlölet elleni jogszabályokat.

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak meg kell vizsgálniuk, hogy a holokauszt oktatása hogyan épül be az emberi jogok oktatásába és a történelem tanításába. A különböző kompetenciák, köztük a szociális, illetve az állampolgári és kulturális kompetenciák felülvizsgálatával is mérni kell a holokausztról való tanítás hatékonyságát. Végül az uniós tagállamoknak meg kell vizsgálniuk, hogyan vezették be a „Kulcskompetenciák az egész életen át tartó tanuláshoz” európai referenciakeretet (2006/962/EK) az iskolákban és a tanárképzésben.

Antiszemita bűncselekmények bejelentése

A fizikai erőszakot vagy erőszakkal való fenyegetést tapasztalt válaszadók közel kétharmada (64%) nem jelentette a legsúlyosabb esetet a rendőrségnek vagy bármilyen más szervezetnek. Az elmúlt öt évben antiszemita zaklatást tapasztalt válaszadók háromnegyede (76%) nem jelentette a legsúlyosabb esetet. Több mint négyötöde (82%) azoknak, akik úgy érezték, az elmúlt 12 hónapban hátrányos megkülönböztetésben részesültek zsidó származásuk miatt, nem jelentették a legsúlyosabb esetet.

A felmérés szerint az áldozatok többnyire nem jelentik a rendőrségnek vagy más speciális szervezetnek az ellenük elkövetett antiszemita bűncselekményeket, még azokat sem, amelyet a „legsúlyosabbnak” tartanak, vagy amelyek a leginkább érintették őket. Ez az eredmény is azt bizonyítja, hogy a hivatalos rendőrségi és büntetőjogi statisztikák csak a jéghegy csúcsát jelentik és alábecslik a tényleges helyzet súlyosságát. Ezek az eredmények megegyeznek más FRA-felmérések eredményeivel, például a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) személyek elleni hátrányos megkülönböztetésről és gyűlöletből fakadó bűncselekményekről szóló felmérés, valamint a kisebbségekről és a hátrányos megkülönböztetésről szóló európai uniós felmérés (EU-MIDIS) eredményeivel.

A bejelentés hiánya miatt a gyűlölet-bűncselekmények láthatatlanok maradnak: az elkövetőket nem büntetik meg, és az áldozatok nem kapják meg az uniós és nemzeti jog alapján őket megillető támogatást és segítséget.

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak a gyűlölet-bűncselekmények elhallgatásának problémájával is foglalkozniuk kell [...]. A „harmadik fél általi bejelentés” gyakorlata, ahol civil szervezetek jelentik be, illetve segítik az esetek bejelentését a rendőrségen, több veszélyeztetett csoport esetében is növelheti a bejelentési rátákat – mutatott rá az FRA az uniós LMBT-felmérésben eredményei: áttekintés leírt véleményében. Fő eredmények (EU LGBT survey: Results at a glance (2013)).

A jogok tudatosításának fokozása

A válaszadók körülbelül fele, térségtől függően 43–53%-a nem ismeri a zsidókat a hátrányos megkülönböztetés ellen védő jogszabályokat. A válaszadók leginkább a foglalkoztatás terén ismerik a megkülönböztetés elleni jogszabályokat, és az áruk és szolgáltatások esetében, például egy üzlet, étterem, bár vagy szórakozóhely felkeresésekor biztosított védelemről tudnak a legkevesebbet.

Még a jogalkotók legnagyobb erőfeszítései ellenére sem érhető el a kívánt hatás, ha az emberek nincsenek tisztában a jogszabályok alapján őket megillető védelemmel, illetve azzal, hogyan kapjanak tájékoztatást vagy segítséget ügyeik kivizsgálásához.

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak meg kell könnyíteniük az esélyegyenlőségi szervek és a zsidó közösségi szervezetek közötti együttműködést annak érdekében, hogy a hátrányos megkülönböztetéssel szembesülő zsidó emberek tájékoztatást kapjanak jogaikról és a rendelkezésre álló jogorvoslati mechanizmusokról.

További információk:

A felmérés eredményeiről szóló FRA-jelentés, A zsidók elleni hátrányos megkülönböztetés és gyűlölet-bűncselekmények az uniós tagállamokban: antiszemitizmussal kapcsolatos tapasztalatok és észrevételek (*Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*), az alábbi weboldalon található: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu>

„A zsidók elleni hátrányos megkülönböztetés és gyűlölet-bűncselekmények az uniós tagállamokban” c. felmérés eredményének adatai az alábbi weboldalon található: <http://fra.europa.eu/en/discrimination-hatecrime-jews-survey-results>

A zsidók elleni hátrányos megkülönböztetéssel és gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó FRA-projektről a következő weboldalon találhat összefoglalót: <http://fra.europa.eu/en/project/2012/fra-survey-jewish-peoples-experiences-and-perceptions-antisemitism>

Az FRA antiszemita cselekményekkel és gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos adatgyűjtéséről lásd:

- Antiszemitizmus – Összefoglaló áttekintés az Európai Unióban fennálló helyzetről, 2002–2011 (*Antisemitism: Summary overview of the situation in the European Union 2002–2012*), <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/antisemitism-summary-overview-eu-2001-2012>
- A lapvető jogok: kihívások és eredmények 2012-ben – Az FRA éves jelentése (*Fundamental rights: challenges and achievements in 2012 – FRA Annual report*), <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/fundamental-rights-challenges-and-achievements-2012>

Az FRA-nak a holokauszt és az emberi jogok oktatásával kapcsolatos munkájáról az alábbi weboldalon olvashat: <http://fra.europa.eu/en/project/2006/holocaust-and-human-rights-education>